

Аны таушу аз эди, кыйматы уа кеп

Маммеланы Ибрагимге - 90 жыл боллук эди

Зыгыт ёсмей кыйлаз

Маммеланы Ибрагим театрд актр кыуумда ишлей тургандай, драматургияга эс бурганда да болгуга керек эди деп, мени акылман алдайды. Нек дегенде аны дери кесини кыраурун «Коммунизмге жол» (бусагатадагы «Заман») газетта сындау, тамсиле жазыуда намын, чыгармачылык аны

«Жаралы жугутуру». Энейланы Раа, Маммеланы Ибрагим эм Къудайланы Ахмат.

кыяна сиингенди. Мен бусагата драматургия профессионал даражада жазган ишлерин санадым. Эсимде аны айтышы: отузунчу жылданы ахырында, актр студияда окуганында, пьеса жазарга корюшени. Студияны башчысы Аккайланы Къыям сиинди драматургияга келгендери.

Театр жичи кер ачылып, Мамме улу кесини актр кыраууна ийнангандай, ол эрттен жорюнгенде тутан «драматургия зыгытла» тамырлары ие бешадидыла. Биринчи пьесасы «Тойдон сор» депт алайды. Биогонно кез бля кырасак, биз аны кыраууна, жигитерини ёсулерине, аны ахырында да кеп торло чурум табылгакыбыз. Алайгакы сиюскен Ибрагим кеси да айтуучу эди: «Мен ол пьесаны асыры эртте жазганма. Бусагатада кыргыз алсам, башка торло этерик эдим. Боксонда бер а ахырын жаратмайма».

Алай бу пьесада Маммеланы Ибрагим, малкяр драматургдан биринчи болуп, чыгармачылык иш бля керешкен адамны жашаууна эс бургандай. Аны баш жигити художикчи. Ол аны кыйын кыдаарына, кой турмушуна кыйгайры, жорюнгенде болган керешин аны кыраууна ич дунгисын ачыкларга итингенди.

Ёмюрлук баггалыккыпаны ангылау

Ибрагимни «Соймеклини поэмасы» деген трагедиясына да кыраыйык. Кертиди, аны баш темасы соймекликди. Алай пьесаны баш жигити Бужигити ойлук, кыалай ишленген устайды. Ол жыллары бля жашды, алай, Идирисча, жашуу жоллада ажайып айлангандай тойгактыла.

Бужигити кесини жашылгана, тыш кыраганда болганына да кырамай (кар кыраууны кесини нызамы, жоругу башканды), атасы Локьян эртен аманга келтирлик кылалды. Окупу, улпу билим алып, аны хайырлана, ханга кыла ишлейди. Ол аламант кыла ишлеп, айдай да, кесини усталыгын, ючюк, факмусу кертилик. Художикча, Бужигити кесини ёмюрлук сезюн тыш накышланы тилдине айтырга изиледи. Айтылык эста усталы ишленген кыалай кеси эманларын бети, таркыч арта уа башы ачык эскерте мелеу болуп кыалганларын художик ичи сезеди. Ол алгач, тамбалагы жонго кырайдан, Тутан ишбашыга толтуруп, кеси мурат эткенде, акылгында, тыюнде, тышоюнде окуяна керен сурат.

Унутулмазлык сыфатпа

Маммеланы Ибрагимни сахнада жуюк бийдик, жарык, тануулу. Кыскасы, ол насилдыгы.

1939 жыл. Колхоз-совхоз театры «Любовь Прован» деген оюнда биринчи ролон ойногандай билингенди жаш актрюну хунери. Анга кыраган Къуйланы Къыямси (статьяны ол К.Чегемли деген псевдоним бля басмага алды) «Малкяр театры биринчи оюну» деген статьясында быйла жазганды: «Комиссар Кошкинин ролон артист Маммеев толу ачыклаганды. Ол битен оюнда ичи сыфатпадан бирди. Актр жигитине керек торюнке табалганды».

1988 жылда Боташланы Исаны «Тулдана тан жарый» деген драмасында Ибрагимге бигыты комиссарны эм карт кичи Даугути роллары кыраууга тыошганды. Актр кеси анда биринчиинден эс экинчи ролон сиюнгенди айтуучу эди: «Мен, адетте болганыча, одирилерин кылай суртлауучу эседе да, алай ойнарга корюшени. Алай андан эсе таулу кичи Даугути жорюгити артык тартканды». Аны жашы блот, кыйла алай жале эдим.

Ол а кыяманы кылауна алып, улпа этип, ёрге турга эди. Аны бля кырауучу ангылаганды

барганында келтирген оюнгени кесини жорюкларына кере жазганды. Ибрагим а, «Соймеклини поэмасында» ичи араб кыраууны биринде болганына да кырамай, анга «малкяр кызын» кыошканды. Шаркы позанды болган белгиле соймеклик оюнгени малкяр трагедияга бургандай.

«Жаралы жугутуру» пьесаны баш жигити Къазимди, аны «жаралы жугутуру» (таулу халкыны сыфаты) деген белгиси пьесада аны баш жигитине кырады. Ол халкыны баш жараларын эз жорюгени сыйындыралган поэти сыфатын ачыклаганды. Аны юсю бля драматург бити малкяр халкыны куурауучу, бушуурун, жашуурун ол экинчи да кёрпозотоди. Быйлада Ибрагимге бек уллу, ауур да ичи Къизими кыруу дин ахусу неди жаркы, позт эти суртлап кылай май, инсансча, бир ююнору атасыча кёрпозотоди.

«Сын таш». Кючюкланы Магомед, Маммеланы Ибрагим эм Къудайланы Маржан.

– кыарт, жыл санында да кырамай, жашы тутан жыл бля барлыгыын.

Ражисоёр Скийров, ол кыска козюкчюк кырап, арта алай айтылды: «Мен ол чакыда да ийнанган эдим малкяр театр жанындан жаратылганына - Маммеланы Ибрагим карт Даугути ролон кыраууганын керегинде бля кыамчыланы Шаркы (кыарт кыюманы ролон ойнаганды) кылауна чачын алып чыкканында».

Статьяны биринчи кесинде Мамме улпу драматургиясында художиклини, чыгы-тунчкыраууга боллукду. Ары дери ол алай терен сезмей турган хыйлакыкыга, кыра кочке келери ачылып, кызын жойган аманлыккы чылагы, ала кыраууан жашаууга, тозюлок болмаганды дунгига да дау айта эди.

Ролу бля юйде да ишлеп турганды

Ол кесини ойнаган роллары ююсундеш ёлшөмгөргө угай эдемдиги. Аны бир айтамы эсимдеди: «Мен Эзеланы Омарны «Кыяны тоюнда» Къаиткуруну ролон бек оюк эдим. Ол жут адамды,

«Сын таш»

армачылык бля керешкен адам ланы ююсундеш жазганын белгилегени. Актрну насыбына аллай роллары аны сахнада да болгандыла. Ол алыны артыкда сыйоп эсериучо эди. Мен да алада тохтарга изиледи.

Ибрагим Афиогену «Машенькасында» профессор Окаёмовну сыфатын кыраууганды. Пьесада ол жашы кочкен жашуучу кйрген адамды. Ибрагимни жигити уа, жалаңда профессор болуп кыламай, адамлык ишанары ююсунде болган инсан эди. Кесини адам борчун тутугуу Машаны алында да толу сезген. Анасы гитчелинде кыюп кеткен сабий кыш жылууну, ангылаууна алысында табады. Анасы Вера кылайт келгенде да, профессор анга сизд этмей эди. Андан Маша чыккыны жорюгити кыянамазын изилгенди.

Актрну мынга жуукчу рол дагында болганды - Шиллерни «Соймеклик бля хыйлакыкы» деген пьесасында кылауу алай жале эдим.

Ол а кыяманы кылауна алып, улпа этип, ёрге турга эди. Аны бля кырауучу ангылаганды

«Сын таш»

сажага чыгып, хазыр сыфаты ойнап кырауды. Ражисоёр актр кеси кыраууан сыфатына ханга торюнгендиги дегенди. Ол а аны чам халда суу ратлаганды: ичере оюнген дин ахусу бир кесек ахы бергенге нехкэ эткен угай (аны жумушу ол эди), жаннетге окуяна билет берлик эди.

Мамме улпу театрден кетгени аны жери алык бошду. Аны сахнада кырап кетген сыфатылары уа тарыхкы айлангандыла, жаш актр лага колго болгандай турлукдула.

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ

ЖАППУЛАНЫ Магомед:

Спортну кюч-кыаруу излеген тюрлюлерине энци эс бёллюкбюз

Элбрус район спортну айнытуда эм анда болдурган жетишмелери бля, жалаңда республикада угай, Юг федеральни округта да алчы жерлени алып келеди десек, ётюрюк болмаз. Хар замандыча, быйтыр да аны спортчулары росей, европа эм дуния эришүүгө еткерин ичи бля айтыргандыла. Ол жетишмелени юспердинде бизни корреспондентбиз районуу Жаш тёлёно ишмери, физкультура эм туризм жаны бля комитетини председатели Жаппулану Магомед бля ушак этгенди.

- Магомед, озган жыл спорт жаны бля сиз умут эткенге ётгенмиди?

- Олимпиада оюнланы призёр болган спортчу ёсдоргон окуяна кеп затны ююсундеш айтады. Жарокууга, кыралны жыймадык командаасын башчылары аны экинчи, кырауусуражк ауумга эрлетте эришкенде аны эзындан эришкенге уа ахыр кыраууны билип ол алган ауурлукдан кеп кётюрюгө итингендиги. Аккайланы Хажи-Муратны уа аллай оюк болмаганды.

Алай Пекиннге бизден ючюелен барлыккыла аралы туринде биринчи эм Финляндияда бардырылган аллай эришүүде 3-нч болганды. Росейни каратеден чемпионатындан Беслан Губиоров бля Руслан Нахушев доммак майдалла бля кыайтан эди. Грек-рим тутушуудан Росейни чемпионатында Васильев Полоникову кыошмай кыошгандыла. Ол а болмаганча аламант формада эди. Грек-рим тутушуудан Росейни чемпионатында Васильев Полоникову кыошмай кыошгандыла. Ол а болмаганча аламант формада эди. Грек-рим тутушуудан Росейни чемпионатында Васильев Полоникову кыошмай кыошгандыла. Ол а болмаганча аламант формада эди.

- Спортну башха тюрлюлерине жетишмелериниз юспердинде айтасыз эди.

- Озган жыл тюрлю-тюрлю майдаллага тыриликки жый эди. Бел буадада тутушууда Будаиланы Бужигити бля Сараккуланы Раисулуга да ол ат жукучу кезинде берилдик. Тёрт спортчуу спортну устасын мардасын толтургандай. Сора арт жылда европалы эм дуния чемпионатында болдурган жетишмелерине кере - Спортну сайлы усталыгында Баслан Губиоров хаммакта берилгенди. Алай бля ол сайлы аты жорюгени Аккайланы Хажи-Мурат Созаи улу да кыошуганды.

- Жылы бек ити спортчулар бля тренерлери кимлени санаасыз?

- Бек бийик жетишмелени быйтыр Аккайлы Хажи-Мурат, Будаиланы Бужигити, Васильев Полоников, Созаиланы Махамат, Ахкайлы Хажи-Мурат а Сараккуланы Раисулуга да аны жери алык бошду. Аны сахнада кырап кетген сыфатылары уа тарыхкы айлангандыла, жаш актр лага колго болгандай турлукдула.

Зур Курамагомедов грек-рим тутушуудан Росейни чемпионатында комошу алай алганды. Шауаланы Хамит да тутушуубу тюрлю-тюрлю Эстонияда ётген «А»

Махамат спорт жаны бля ёсуноу жолундадыла - тюрлю-тюрлю Росейи даражалы эришүүде алчы жерлени алып кыайтанды. Кенденде боксдан Халпаланы Салик бля Улакчаланы Нурбек койреткен жаша да аман жетишмиле болдурмаганды.

- Магомед, футбол, волейбол, баскетбол дегенча оюнула уа районда не халдады?

- Футбол бля болуп бир кесек оспайды «Элбрус» командады абданланы араларында эришүүде кыатышып чыныкмаганды. Баскетболдан бля волейболдан да улпу махтанарча жетишмелерибиз жокдура. Жарокууга, командааны не керекери бля жалчын тутарга кыошуганды келмейди. Аны себелли спортну кюч-кыаруу излеген тюрлюлерини айнытууга энци эс бөлбюз.

- Спортчула сборлагы бля эришүүде барыча ахканы кыайдан табысат?

- Кыралны бля республиканы жыймадык командалары кесини спортчуларыбызны Росейни эм КъМР-ни Спорт эм туризм министрстволары жалчытадыла. Башха жашаууга уа район администрация, спонсорла аны «Озон» конокак койно иеси Бекваланы Хыйса, Элбрус посылканы администрацияны таматасы Курданланы Узеури болушанды.

- Ол жетишмелени эсге ала, районда халкыла аралы классы усталаны бля Росейни спортну усталары деген оюму алайды.

- Быйлы а кылай жетишмиле сакталысы районуу спортчуларынды?

- Бу ююле аур атлетикадан чыгыпты Нальчикде бардырылганды. Анда ахшы керюмюлде болдурганна кыралны, дунияны чемпионатына барлык кыймадык команда кыраулыккы эди. Грек-рим тутушуудан бля каратеден Росейни, эзыла уа дунияны чемпионатына айтыруу эришүүде да ётериктеди. Алыны барысына да кыатышып, алчы жерле алып мурталыды.

- Спортну оюнгене уа 2009 жылда кылай эришүүнине керюмюл боллукбула?

- Боксдан «Юность Росейи», ауур атлетикадан, грек-рим тутушуудан, боксдан бит-теуросейи турнириле, Малкяр халкыны кыраулыккы кыайтарылган ююнге жорюгенин керетилик (карте) атлары боллукбула. Футболдан эм спортну башха тюрлюлеринде республиканы бля району чемпионатлары да бардырылгандыла.

Анатолий ТЕМЕРОВ

ХОЛАПАНЫ Марзият алганды.

Сахна тегеренинде

Маммеланы Ибрагимни чамгы, оюнга, ююкюк факмусу да энци тоюнда. Ол кеп жылкыны ичинде театр бля байланы жажыткан.

«Понял, что надо дурака валять!»

Чочайланы Жюноснон кеп сёзю, Малкяр театрда жаны жашауу, жаны магыана табыл, биогон-биогече да айтылып турды. «Дурака валять», «понянтю то понянтю, ни-деп жууан кыайтарды».

Эки миллет театрда да бирге болган спектакл Султан Теуважее малкяр спектакль сала эди. Кыаисы режиссёр да пьеса бля ишлеп башлагы, аны кылай салгызын, аны бля кылай ишлерини, ойнаган актрпадан кылай ишн излегенин айтып ангылатды. Анга кере, хар актрну кылай ишлерини, кылай адамны сыфатын кыраууга керек болганын билдиреди.

Жюнос бля да алай сёвлешип, ол кесини ролон кылай ойнарга керек болганын ангылапты, режиссёр кеси тауца билмегени себелли:

-Понтяно, Жюнос, дорого? - деп сорду. Жюнос, кеп саргыш эте да турмай: «Понтянто то понянтю, ни-деп понянтю, ни-деп понянтю».

Режиссёр, сейр этди да, жангыдан жарым саргат чакыры айтты, энди, бир амалы бар эсе, ангылауан болур деген акылды: «Теперь понянтю? - деп сорду. «Понтяно, понянтю! Дурака валять, -деди Жюнос».

-Тамам алайды. Андан бери алай айтып койсам боллук эди. Аламант тыш айтаса, дурака валять, -деди режиссёр, колюп.

рык халкыны жашып турганды. Газет окуучуланы аны «Малкяр театр» деген колго бундан эчи чамы бля шагырай этебиз.

Пьеса комедия эди. Жюнос а хар заманда колюпо роллары ойначу эди. Аны себелли, Жюноснон тыш ангылауанга санап, режиссёр андан ары сёз кошууд да корюшмеди.

Андан бери ол эки сёз, театрда кесерини тийишли жерлени алып, айтылган табыл турдыла.

«Сау а, сауду...»

«Сын таш» деген спектакльни алай жери барды: байны жашау бля жарлы кызы, бир бири оюкп, жашы койкос атасы жашуу бермезлигин билип, тауга кылачп кетедиле. Ююнос азы, кесини адамлары бля излей барып, алыны дорбунда табады. Кызын дорбунда табып байлап, жашын да тутуп алып кетеди. Экинчи ююнон эрттендигеде кыойчу, соруоуну отлапа барып, кыяны табады.

Кыойчуноу юлюн Жюнос ойнай эди. Ол, керти да, кыойчу кибик, боюнуна ачк башлык кысып, анга да азык салып, белгине да чачыр салмачык кыдырып, кесин алыла мурулай барып, кызыны кербди. Ол саргат суу ичирип, эсиме келтирди. Кызыны да таныды, кызы да аны таныды да: «Эндардан халар билмеймиси, сау болурму? - деп, сыйган жашыны халарын сорады. Кыойчу аны: «Сау а, сауду, акылгындан ошашканды», - дегерге керди эди. Жюнос а, улпу мулдхлыкка кетип, башын да эниште башканды.

«Сау а, сауду, ёлген этгенди ансы, - деди да жибери...

Аналаны отпускларына кыошарыккыдыла

Жангы тугуван сабийге кырау ючюн берилген отпускуну 1,5 жылдан 3 жылга дери жетдирликдиле

Кризис чыкканын себелли сабийге кырау ючюн тиштурууга берилген отпускун кёбейттир боллукдула. Быйыл предложенинаны росейли правительствону биринчи вице-премьер Игорь Шувалов бергенди.

Финансла жаны бля кризис хатасы бек алгач тиштурууга жетеди. Тюрлю-тюрлю оюмлагы кере, тиштурууны айлкы иш хаклары эч кишенин алай хакларындан 20-30 процентте эздеди. Тиштуруу орта эсеп бля бир айга 10 000 сом аладала. Энди уа иш беруючуле, не да, эти, ишпен бек алгач жаш аналаны чыгарырга корюшедди. Чыновник

ле уа бусагатада иш беруючуле тиштурууны кыраууруну кылга апгандыла, аны бля бир уа адамланы иш бля жалчын ууру проблемаларына тамамлауу маддарларына да уллу эс болурады.

Финансла кризисин боюларында сабийге кырау ючюн берилген отпуск бир бля жарымдан оюк жылга дери созулуга боллукду. Быйла билдириую уа биринчи вице-премьер Игорь Шувалов этгенди. Кертиди, ол чертегинча, правительствогга бу вопросу финансла жанын тынгыты тергерге тошкерди. Не билийм, кыралны кыскасы жетерикмиди? «Ол торю ишн тамамларга кеп кырауан

«Трун-7» газетин 2009 жылды 5-чи февральда чыкканды номеринден.

